

Landbruket i Norge - hvor bærekraftig er det?

Naturviternes fagdag, tirsdag 2. mars 2010

Rolf Jens Brunstad

NHH - Norges handelshøyskole

Rolf Jens Brunstad, rolf.brunstad@nhh.no

Trusselbildet

”Norge kan ikke forvente å selge fisk som dere har mye av til andre uten hindringer og til høy pris, samtidig som dere stenger ute andre matvarer som andre har god ressurstilgang på. Dere må gi slipp på beskyttelsen av norske særrettigheter, hvis ikke Norges ry som solidarisk og rettferdig land skal forsvinne”, sa generaldirektør Pascal Lamy i WTO på NHOs årskonferanse i 2007.

– Norge må gi slipp på beskyttelsen av norske særrettigheter, sier Pascal Lamy

Jordbrukets bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt

”-Sumvirkningen av næringens ulike funksjoner skal bidra til samfunnsnytte på kort og lang sikt slik Stortinget har forutsatt”. St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon

- Jordbrukets bidrag til samfunnsnyttan vil maksimeres dersom det ikke er noen konflikt mellom privatøkonomisk og samfunnsøkonomisk effektivitet
- Et jordbruk fullstendig uten støtte av noen art vil ikke maksimere jordbrukets bidrag til samfunnsnyttan fordi jordbruket er omgitt av betydelig markedssvikt, slik at uregulerte markedssignaler vil føre til klare feiltilpasninger
- Positive eksterne virkninger
 - På andre næringer, f. eks. reiseliv
 - På fellesgoder som f. eks.
 - Kulturlandskap
 - Matvare- eller forsyningssikkerhet
 - Spredt bosetning og landlig livsstil

”- Landbruket skal ha en multifunksjonell rolle som går ut over det å produsere mat.”

”- Viktige fellesgoder som landbruket skal ivareta er levende bygder, kulturarv, biologisk mangfold, kulturlandskap og langsiktig matsikkerhet.”

Fellesgoder som jordbruket bidrar til

- Kulturlandskap

*Og naar Liderna grønka som Hagar,
naar det laver av Blomar paa Straa,
og naar Næter er ljosa som Dagar,
kann han ingenstad vænare sjaa*

Ivar Aasen, Nordmannen

- Matvaresikkerhet

*De skal samle inn alle matvarene
i disse gode årene som kommer,
og under faraos ledelse skal de lagre
matkorn i byene og ta vare på det der.
Kornet skal tjene til forsyning for landet
i de sju årene som kommer over Egypt,
så folket ikke går til grunne av sult*

Første Mosebok, 41. kapittel, vers 35

- Bosettingsmønster og landlig livsstil

*Det sku bo folk i husan.
Husan e som folk.
Folk treng hus og hus treng folk.
I all si tid.*

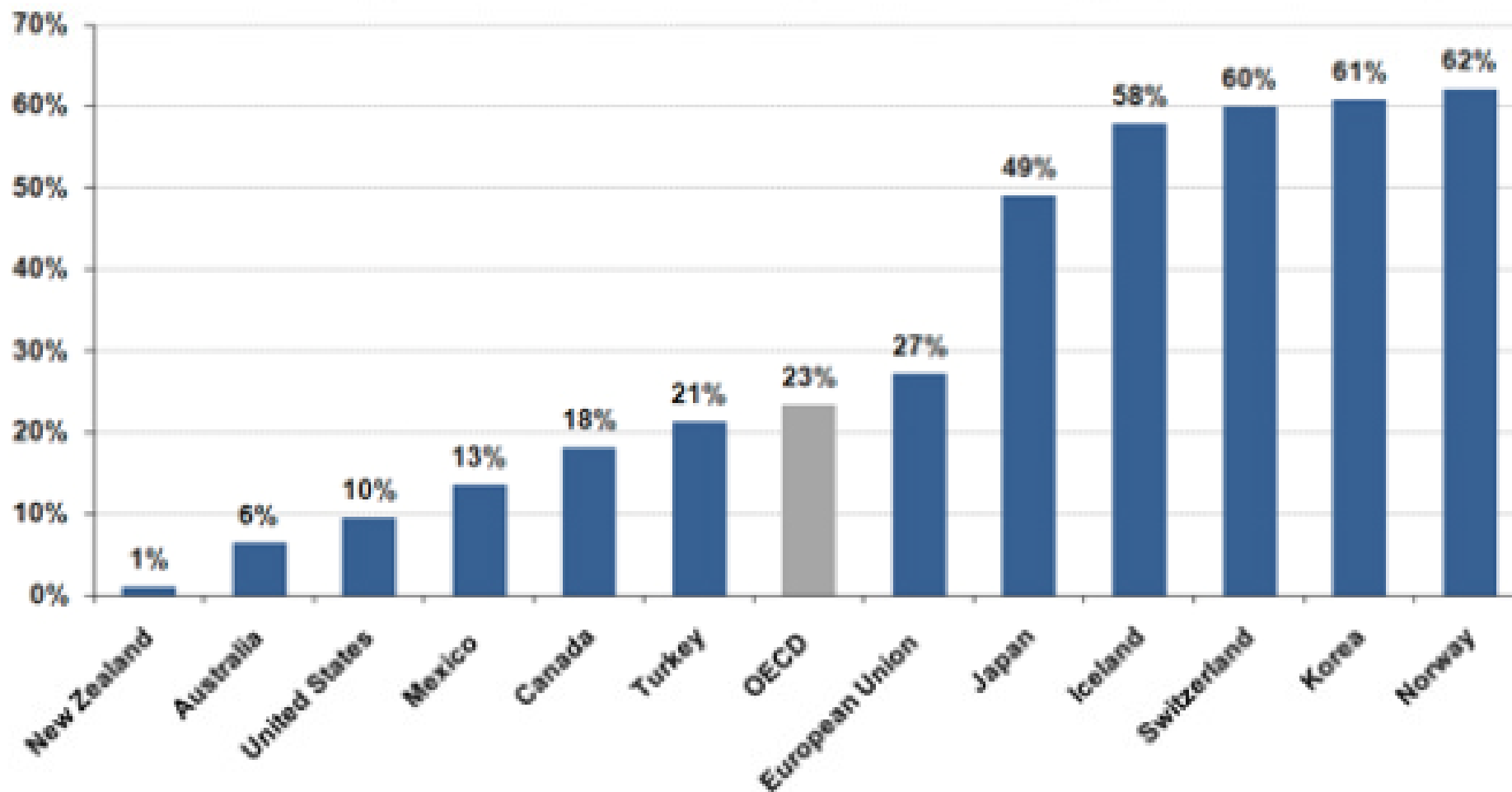
Ola Bremnes, Folk i Husan,

Jordbruksstøtten og antall årsverk utført i jordbruket.

Millioner kroner. Kilde: OECD og NILF	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Støtte over statsbudsjettet	11 569	11 256	11 103	10 824	10 781	11 213	11 837
Skjermingsstøtte "Forskjellen på forbrukerprisene på mat i forhold til våre naboland bør reduseres"	10 520	10 404	9 292	9 071	8 804	7 363	9 295
Total støtte	22 089	21 660	20 395	19 894	19 584	18 576	21 132
Antall årsverk (1000)	74,5	72,1	68,8	65,7	63,3	61,4	59,8
Støtte per årsverk (1000 kroner)	296	300	296	303	309	303	353
Støtte i prosent av brutto- produksjonsverdi	74,7	72,0	67,4	66,9	65,4	58,8	61,9

Relative PSE tall for OECD landene

Producer Support Estimates as % of gross farm receipts, 2006-08 average

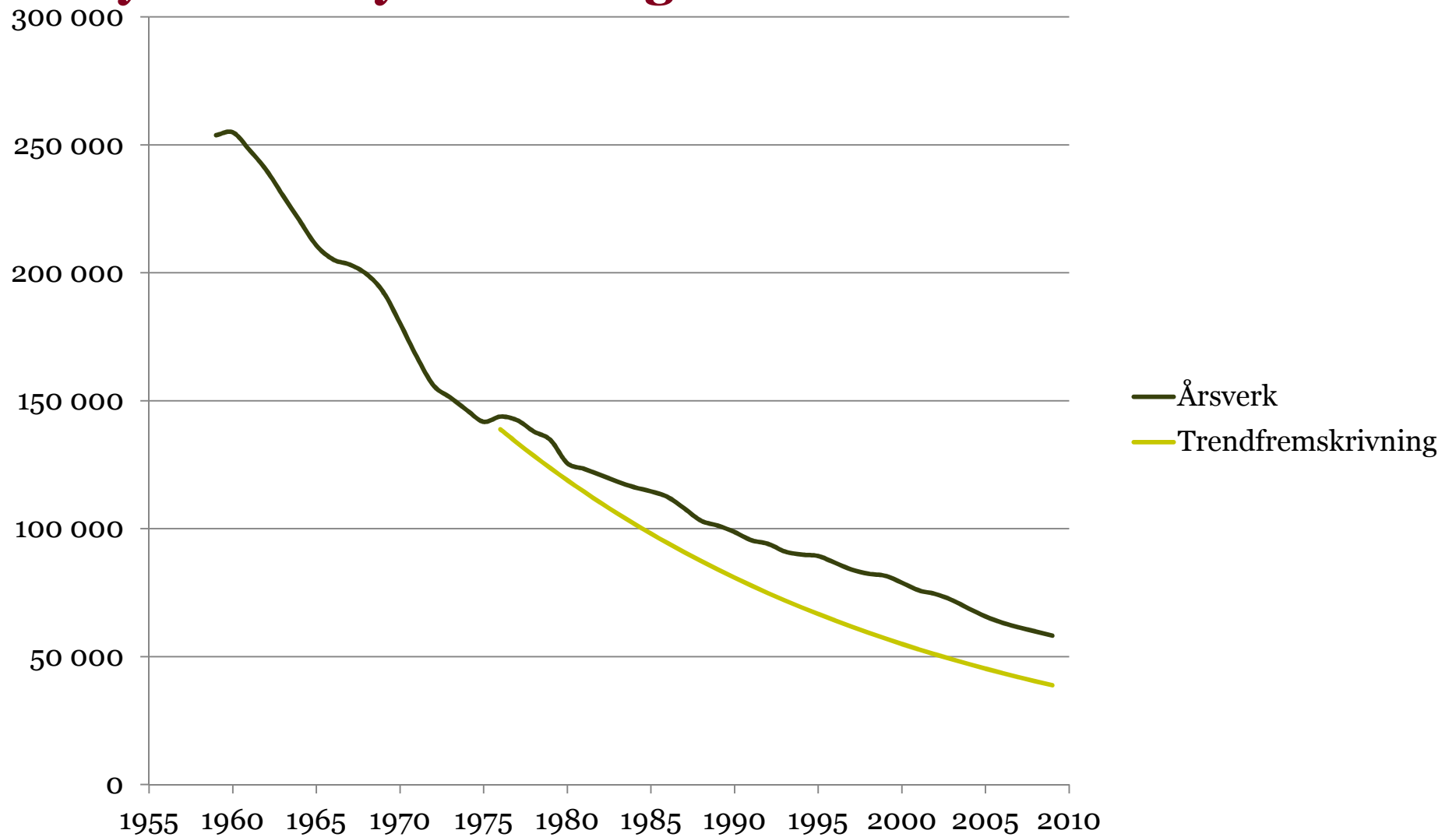

NHH Support to Norwegian agriculture 2004

- Direct payments 11 billion NOK
- Market price support 9 billion NOK
- Total 20 billion
- Man years in agriculture 69.000
- Each man year is supported by 296.000 NOK on average
- 340.000 NOK per man year for a 40 hectares grain farm in Eastern Norway
- 160.000 NOK per man year for a smallholding with 50 sheep in Western Norway
- A standard household of 4 pays almost 18.000 NOK per year
- 10.000 NOK in the form of higher taxes
- 8.000 NOK per year in the form of higher prices

Synkende sysselsetting

Hvorfor er det så dyrt?

- Ugunstig klima og topografi
- ”Urasjonell” smådrift
- Overproduksjon

Eksporten av ost støttes med om lag 50 kroner per kilo. Foto: Tine

Jordbruksstøtte 2008.

Millioner kroner. Kilde: OECD

Skjermingsstøtte	9 295
Pristilskudd	1 543
Produksjons- avhengig støtte i alt	10 838 (51%)
Annen statsstøtte	10 293
Total støtte	21 132 (100%)

Mulige tilpasningsstrategier til et lavere støttenivå

- Effektiviseringsstrategien
 - Opprettholde dagens produksjonsnivå til lavest mulig bedriftsøkonomiske kostnader
- Fellesgodestrategien
 - Premiere såkalte positive eksternaliteter fra jordbruket
 - ”...landbruket har en kontrakt med samfunnet om å levere fellesgoder”
 - “...bonden ... må se på seg selv som forvalter og produsent av miljøgoder”

<i>Tall i prosent av dagens nivå</i>	Effektivisering	1
Melk	83,8	
Kjøtt	110,5	
Svinekjøtt	124,4	
Sauekjøtt	100,0	
Egg	100,0	
Korn	100,0	
Poteter	100,0	
Arealbruk	87,1	
Åker	96,8	
Eng	81,5	
Årsverk	42,4	
Distrikter	34,2	
Sentrale strøk	59,2	
Totalstøtte	58,8	
Skjermingsstøtte	19,4	
Statsstøtte	89,5	

<i>Tall i prosent av dagens nivå</i>	Effektivisering	Fellesgoder
Melk	83,8	56,1
Kjøtt	110,5	48,5
Svinekjøtt	124,4	20,9
Sauekjøtt	100,0	117,0
Egg	100,0	33,3
Korn	100,0	57,8
Poteter	100,0	106,7
Arealbruk	87,1	62,4
Åker	96,8	58,1
Eng	81,5	79,6
Årsverk	42,4	50,3
Distrikter	34,2	49,9
Sentrale strøk	59,2	51,0
Totalstøtte	58,8	49,0
Skjermingsstøtte	19,4	22,4
Statsstøtte	89,5	69,8

- Brorparten av den norske jordbruksstøtten er i dag produksjonsavhengig
- Når vi allikevel har et jordbruk preget av småskaladrift, skyldes dette *strukturprofilen* – en rekke støtteordninger avtrappes etter størrelse og konsesjonsgrenser
- I WTO forhandlingene har Norge forsøkt å holde fast ved og argumentere for en støtteprofil med produksjonsavhengig støtte som et bærende element
- Beholdes dette bærende elementet samtidig som systemet settes under press i retning av støttereduksjon, vil strukturprofilen stadig svekkes og vi ender i effektiviseringsscenarioet.

- Resultatet kan bli katastrofalt for utkantjordbruket som vil få en stadig synkende andel av den støtten vi får lov til å gi